

leest alleen dat den raad Gods dus onderscheid chieden. Doch als in de Schrift als zij in de dat opzicht is luge en de pro-
 dat de Synode it, waarvan de zer kerkon van
 uners gevoerde raut" de lezers
 opgelegde ge- t bij dit monie- van het begin een der liberale tal gericht, dat norden en waar- norden vragen tot n sprake. Ver- en we hebben die na al de dijkte antwoord ek twee dagen vvaardigheid de len.
 ze der Synode stad" (het blad, al meer onge- g zoo lakkend); verkwijze en de goede vrucht
 enig weten wa ten eenenmale de samsenkwan, er. De spanning reken van zieke- et sensationele de gebeurtenis- de maken van zich haar eigen mogelijk maakte. Zo ging haar popelden van tich, maar deed
 couranten, zij tr werd geacht
 d, dat was om as om er lue-
 eweesl
 ter sensationeel, st zieke element
 eograaf" merkt kbl."
 evenwel de vra- graaf" kwamen
 elf al gemerkt, el is ontstaan, e, dat Dr Geel- d in zake het afgeleid. Maar e Synode heeft te komen, die ragen zijn niet Geelkerken. Ea der het rapport port krijgt pa n zijn, die na er dat eerst le n misschien tot
 iftelijke stukken n Ds Notelenbo heeft, dan kan
 arige publicat- t het antwoord, r hem beloofd ubliek zal wor-
 s niet voldaan- treden, uit het
 anonymi, weer r van redactie-
 dat de synode id alles uit het
 n in de „Sche-
 zaak-Geelkerken een blad uit neente ter hand en met bericht ad heeft gewekt, eelkerken heeft esproken heeft, uit 11 van de en deskundigen elijken.
 kwestie slechte ft, en niet over s 3 vermeld: de enz.
 er tegenwoordig

onder de niet-orthodoxen over het paradijs al nauw-keuriger ingelicht meenen te zijn, dan de meest room-achte „orthodoxe knikkebol" (welke laatste nog naar een kant knikt, terwijl de eerste het naar alle andere kanten vermag), dan denk ik aan wat in Plato's *Thaëdo* staat:
 — er zijn
 Thyrsos drageren veel, maar weinige Bakchos-bezielden. Waarbij wel te bedenken is, dat de eersten de geeste-lijke bacchanten zijn. De laatste „geene anderen, dan die op ordelijke wijze wijsgereen zijn geweest".
 Want de publieke opinie zwijert bij artikel 8.
 En de pers, en de ezel, zeggen: ja.
 Waarna men overgaat van hoofdstuk 1: de slang, naar kapittel 2: de ezel.
 Van Bileam wel te verstaan. Als Bileam geen ezelen beleden had, de anti-clericale pers zou van hem nooit gehoord hebben.
 Maar wees den zoon der duisternis!
 Ds J. v. d. Linden. †
 Na het overlijden van ds v. d. Linden gaf ds Datema deze herinnering in zijn kerkbode (de synode, die de vereeniging van '34 en '86 voorbereide wordt be-sproken):
 Op die Synode was het ook, dat op een avond zoo ongeveer 8 uur Dr A. Knyper en Dr Mr van den Bergh ter vergadering kwamen, om de gevoelens van de andere synode te vertolken.
 Wat een moment en evenement. Vol, tjokvol en nokvol was de groote Burgwalkerk. Die Ds van den Bergh met dat bleke gebaat; bleeker nog dan in wer-kelijkheid door de ravenzwarte lokken, die over het voorhoofd hingen. Welnu, hier, te dezer Synode, waar ook nog de grijze Bulens was uit Varsseveld en de linkende Mefiboseth uit Utrecht, de nog niet ver-geten Ds van Minnen en vele andere bekende man-nen uit de kerk, niet te vergeten de bevende en toch zoo onbevreesde en onversagde Ds Littooy uit Mid-delburg. — hier was het, dat we voor het eerst dien jongen dominé uit 's-Hertogenbosch (ds v. d. Linden, K. S.) hoorden, met Ds E. Haan, een vroeger zendeling, door Noord-Brabant ter Synode gedeput-leerd.
 Zagen hem, — dien man met hooge gestalte en wonderbaar voorkomen.
 Dan, dat is het niet. Daar moet niet teveel op worden gelet. Dan waren Eliah en Abinadab en Samma, de zonen van Isai, uitnemender dan David. Het is niet gelijk de mensch aanziet. De mensch ziet aan wat voor oogen is, maar de Heere ziet het hart aan.
 Maar, we hoorden hem.
 En waren verwonderd.
 Er werd nog al bezwaar gemaakt tegen de vereeni-ging van twee groepen der kerken. De afkomst zou te verschillend zijn, om waarlijk één te worden.
 Wat? Aldus van der Linden. Moet het daarom overgaan? Moeten we dan dadelijk in alles gelijk denken? Het onderscheid van Maas en Waal is nog bij Gorkum te merken. Is het daarom niet ééne Mer-wede? Niet één rivier? Niet één machtige en breede en rustige stroom? Maar, bij Dordrecht is van dit verschil hoegenaamd niets meer te merken. Dan is er geen Maas- en geen Waalwater meer. Is het ééne Merwede, die in verschillende takken het water voort-stuwt naar de zee.
 Later zou men (zie elders in dit nummer) het beeld der 2 rivieren vervangen door dat der 2 aangezichten en de sprake der vereenigde bedding vervangen door de van de gekeerde jas.
 Maar de Merwede stroomt.
 Dat is zoo. Ds v. d. Linden heeft het lang mogen zien. Niet alleen in het groot, doch niet minder in het klein. Men leze, wat Dr S. O. Los schrijft in de „Haagsche kerkbode":
 Het is de ouden nog wel bekend, hoe de Haagsche gemeente eerst gedeeld leefde in Nobelstraters en Wagenstraters.
 De eersten waren nog weer onderscheiden in aan-hangers van Ds Joffers en van Br. Golverdinge. Maar 7 Juli 1869 kwam de eerste toenadering.
 De beide kerkeraden met de leeraren Ds Dijkster-huis en Ds Smit vergaderden op dien dag voor het eerst samen, en zongen uit volle borst: „Waar liefde woont, gebiedt de Heer den zegen". Na het vertrek van eerstgenoemden leeraar in 1873 werd in 1875 Ds W. Doorn door Ds van der Valk in de Nobelstraat bevestigd. Onder diens leiding kwam het in 1892 tot samensmelting van Nobelstraat en Wagenstraat. Helas, wat oorzaak van vreugde moest zijn, werd weldra een bron van smart, door het uitreden van Ds Wisse.
 Daardoor ontstond de droeve toestand, die Ds van der Linden bewoog om hierheen te komen in 1893. Maar door zijn komst veranderde de droefheid weer in vreugde.
 Tot roem van Gods genade mocht hij getuigen: „Vol ontferming is Gods harte gebleken: in het ge-mezen der geslagene wonde; in het bouwen der ge-meente; in het toebrengen van velen, die begeerden met ons te leven".
 Ja, de Merwede stroomt.
 Modern-religieuze en andere wenschen.
 In „De Hervorming" wordt verslag uitgebracht om-trent de gehouden enquête, die bedoelde het oordeel te vernemen van velen over de inrichting van def(n) (ere)dienst(en) in de kringen der religieuze modernem-ten gedeelte geef ik hier:
 Omtrent doop en bevestiging wordt mede-deeld, van vele zijden, dat de eerste, n.l. de kinder-doop, in de oogen der massa nog steeds sacramen-tele beteekenis heeft. Daarom neemt de belang-stelling in dit symbool bij vele anderen af, schrijft iemand. Al meer kinderen blijven ongedoopt. Daar-tegenover wint de doop, die bij de bevestiging wordt toegediend, in veler oogen aan waarde. Iemand schrijft: „met gespannen aandacht leeft men in deze plechtigheid mee". De bevestiging is volgens veler

gevoelen voor de gemeente een hooge feestdag, gelijk de doop voor de doopsgezinde gemeenten altijd was en is. Deze laatste laten dikwijls een „belydenis-preek" voorafgaan. De „aannemelingen" worden op veel plaatsen persoonlijk toegesproken, soms in kleine bij elkaar passende groepjes gezamenlijk. Zij krijgen een tekst, die dikwijls later, op een herinnerings-plaat of boek geschreven wordt uitgereikt. Soms spreken de aanstaande lidmaten gezamenlijk zingende hun geloofsbelydenis uit (b.v. Ev. Gez. 99 vs 3 of 4). Het symbool van den doop, aan volwassenen toege-diend, beeldt beter dan het wisselende woord de onveranderlijke zegen van Christus af, schrijft een correspondent. Bij de bevestiging zingt, meldt ons iemand, een koor à capella. Een ander bericht dat na de bevestiging vioolspel prachtig de stemming des harten vertolkt. Maar een aannemeling vroeg: „Domine, wilt u als 'tu belijft niet vooel liden spelen of zoo, want ik zou er zeker naar gaan zitten luisteren, wat het was en hoe het gespeeld werd, en dat zou de heele bevestiging innerlijk bij mij in de war sturen".
 Zoowel voor doop als avondmaal gebruik ik de gewijzde formulieren van den liturgischen kring, schrijft ons een ethisch predikant. De doopdienst, meent een ander, versterkt het gemeentebesef. Een ander meldt, dat de doopdienst des middags alleen door de familie van de doopkinderjes wordt bij-gewoond.
 Omtrent het avondmaal loopen de meeningen zeer uiteen.
 Het is voor de gemeente van groote beteekenis, is het oordeel van een collega, omdat het duidelijker dan woorden spreekt van een verbond dat gesloten wordt. De teekenen van brood en wijn spreken zoo klaar van de voeding van ons geestelijk leven in de gemeenschap met Christus. Stel het zinnebeeldig ka-rakter in korte woorden op den voorgrond, raadt een ander. Samen aanzitten beteekent: belijdt het-zelfde geloof. Brood is het levensbrood dat onze ziel behoeft. Wijn de Christusgeest die ons bezielen moet. Het mysterium dat 't Avondmaal verzinnebeeldt is de eigenlijke dienst der gemeente, meent een derde. Een vierde: het Avondmaal is een plechtige herinnering aan Jezus' liden en sterven.
 Anderen zijn sceptisch. Wat blijft er voor nuch-tere Hollanders van over? Laat het alleen gevierd worden als er voldoende belangstelling voor is! mee-nen velen. Het is buitengewoon moeilijk het goed te bedienen, verzucht iemand. Want ons ontbreekt het gemeentebesef. En het oorspronkelijke sobere karakter gaat verloren, door de noodzakelijk gebleken moderniseering. De kleine hekerijjes zijn de eerste stap op den weg der afschaffing. Want bij het avond-maal hoort de gemeenschappelijke beker.
 Dezelfde acht het vreeselijk vandalisme, b.v. van den beker wijn een vaas met witte seringen of Aäronskelken te maken. Dat is een nieuwe lap op een oud kleed. Door anderen wordt deze moderni-seering juist verdedigd. Rouwkrup om preksstoel en lichtkroon. Vanaf de galerij zingt een mannenkoor zachte Latijnsche of andere liederen. Tijdens de avond-maaltodespraak wordt het schemerig licht al helderder. Enz. Het direct gaan aanzitten aan de tafels vindt bij velen verdediging. Zacht orgelspel klinkt veelal bij het rondgaan en nuttigen van brood en wijn.
 Begravenisdienst en Doodendienst. De laatste slechts op enkele plaatsen, voorzoover onze inlichtingen gaan. Meest omstreeks Allerzielen. Onder-werp is dan vaak „onsterfelijkheid", of iets van dien aard. Daarnaast op veel plaatsen de begravenisdiensten met toespraak en (of) gebed ten sterfhuis en (of) op den doodenakker. Hier en daar wordt een poging gewaagd, om de begravenis van uit de kerk te doen plaats hebben. Dit verhoogt zeer het plechtige van den dienst. Het huiselijk intieme gaat echter wat te loor. Veler meening is, dat juist bij begravenis men dikwijls met een ernstig woord menschen bereiken en treffen kan, die nooit in de kerk komen.
 „Wijdingsstonden" en „Liturg dienst" zijn in veel dorpsgemeenten onbekend en ook ongewild. „Stadsmode". Maar ook waar men ze zou willen, ontbreken dikwijls de krachten. Elders worden zij enkele malen 's jaars gehouden, meest met bepaalde aanleiding of onderwerp. Iemand waarschuwt, om hierbij maat te houden. Laat dit niet onttaarden in gratis volksconcerten! Toch zijn er ook plaatsen, waar vaste wekelijksche wijdingsuren zijn, en worden gewaardeerd.
 Het zal ook zonder nadere aanduiding duidelijk zijn, dat het verschil tusschen de hier begeerde en bij ons gebruikelijke vormen een uiteengaan van beginselen achter zich heeft.
 Datzelfde onderscheid is oorzaak, dat we ook bij ons zoeken naar andere vormen moeten werken in andere richting, dan hier wordt begeerd. Als er maar gezocht wordt!
 K. S.

BOEKBESPREKING.

Welk een achterstand wordt er door de Synode ge-schapen!
 Zij, die haar bijwonen, zien een berg van werk groeien, dien ze in de enkele dagen, dat ze thuis zijn, onmogelijk kunnen afgraven.
 Maar wat het zwaarst is, moet het zwaarst wegen. Hadden wij al eenige boeken laten liggen tot wij tijd tot rustig doorlezen hadden — want wij wachten liever eenige maanden met recenseren, dan dat wij er met den Franschen slag overheen gaan — de uitgevers gunden, het zij tot hun eer gezegd, ons geen tijd eerst schoon schip te maken.
 Als gij met uw lektuur wat ten achter zijt, bemerkt gij eerst, hoeveel er in ons kleine land voor een op zichzelf niet zoo groot getal Gereformeerden wordt ge-produceerd.
 En dan krijgen onze menschen soms nog het scheld-woord: half-analfabeten naar het hoofd.
 Ik maak me sterk — is het soms remonstrantsch-eigengerechtig — dat er in geen enkelen kring van ons volk, ook bij het beruchte „denkend deel der natie" niet, zooveel wordt gelezen als bij ons.

En in geen geval zooveel — ik zal maar zeggen — zwaardere lektuur.
 Bovendien werpen onze uitgevers maar hoogst zelden ééndags-vlinders op onze schrijftafel.
 Daaraan is het voordeel verbonden, dat het niet al te zeer hindert, of de recensie wat later komt.
 De boeken behouden hun waarde.
 't Meest hindert het nog bij „jaarboeken".
 Daarom willen we daarmee beginnen.
 „Jaarboek ten dienste van de Gerefor-meerde Kerken in Nederland 1926." Onder Redactie van de predikanten G. Doekes en J. C. Rullmann, 10de jaargang.
 Goes — Oosterbaan en de Cointre.
 Vergelijken we dit jaarboek met dat van andere kerken, dan slaan de redakteurs en uitgevers geen kwaad figuur. Het laat ze alle in meer dan één opzicht achter zich. Van Alphen vermeldt achter de predikantsplaatsen der Ned. Herv. Kerk ook nog het traktement met emolumen-ten. Wij zouden echter niet kunnen adviseeren, dit voorbeeld te volgen.
 Men vindt in dit jaarboek feitelijk een korte biografie van al onze predikanten als kerkelijke personen, een korte geschiedenis van iedere kerk en waardevolle sta-tistieken. De kerken schijnen al meer het belang van nauwkeurige opgaven in te zien en zoo aan de samen-stelling van het jaarboek medewerking te verlenen. Zoo behoort het ook en ook de laatste vlekjes moeten nog uitgewischt.
 Het Kerkelijk Overzicht over 1925 van de hand van Ds J. C. Rullmann is objectiever dan het totnogtoe plaecht te zijn. Vooral waar het grootendeels werd in-genomen door de kwestie-Geelkerken moet dit bijzonder worden gewaardeerd.
 Het gedeelte „In Memoriam" kon ditmaal door 's Hee-ren gunst kort zijn. In 1925 ontvielen ons slechts twee dienstdoende en vier emeriti-predikanten. Zulke jaren tellen wij niet veel en wij weten nu reeds, dat 1926 ons voor talrijker verliezen plaatst. Van andere zijde is het reeds opgemerkt, dat noch in den jaargang 1924, noch in dien van 1925 een „in memoriam" van wijlen Ds G. Wielenga verscheen. Inderdaad is dit zeer te betreuren.
 Vroeger maakten wij eenige wenschen omtrent „Buiten-landsche Kerken" kenbaar. Thans vindt men op bl. 287 de adressen van de kerken, waarmee wij in korrespon-dentie staan. Wij zijn daarvoor dankbaar. Echter nog niet geheel voldaan. Iets naders van den welstand dier kerken te vernemen door middel van statistische gegevens zou niet onwelkom zijn aan hen, die de zaak van het Internationaal Calvinisme van hoog ge-wacht achten.
 Het is wel niet noodig er sterk op aan te dringen zich dit jaarboek aan te schaffen. De leden onzer kerken grüpen er naar. Dat blijkt wel uit het geringe getal exemplaren, dat uit de groote oplage telken jare kort na Nieuwjaar nog over is. Toch zouden er ver-makelijke staaltjes van te vertellen zijn, welke blunders door 't gebruik van oude jaarboeken worden geslagen. Soms worden brieven gericht aan scribae, die al eenige jaren overleden zijn. Er schijnen menschen te zijn, die zoo eens om de twee of drie jaar een jaarboek koopen. Dat is natuurlijk een zuinigheid, welke de wijsheid bedriegt.
 „Wegwijzer." Jaarboek ten dienste der Christelijke Actie in Nederland 1926. Eerste jaargang.
 Rotterdam — Naaml. Vennootschap Dag-blad „De Rotterdammer".
 In het buitenland geven verschillende groote bladen een jaarboek uit, dat druk wordt verkocht. Hier te lande heeft alleen nog maar „De Haagsche Post" zoo iets aangedurfd. Tot dit jaar ook de a-r. „Rotterdammer" er mee kwam. Zulk een ondernemingsgeest verdient luide toejuiching.
 Dit jaarboek is er nog niet. Maar dat van „De Haagsche Post" evenmin. Vergeleken met dergelijke buitenlandsche uitgaven moeten ze nog heel wat groeien.
 Hebben we reeds een paar maal in ons blad op het jaarboek van „De Haagsche Post" ernstige kritiek ge-oefend en toonde dit tegenover onze wereld- en levens-beschouwing vreemd te staan, deze „Wegwijzer" kan zonder voorbehoud aanbevolen.
 Om te weten van hoeveel nut zulk een jaarboek is, moet men het aanschaffen. Want er valt niet aan te denken bij benadering een overzicht te geven van den inhoud. Het is heusch niet te vergelijken met den een of anderen almanak.
 Natuurlijk komen de gewone kalendergegevens er ook in voor. Maar behalve dat vindt men erin een overzicht van de Nederlandsche Staatsinrichting, van de Politieke Partijen met de Statuten van de A.-B. en C.-H. Partij, van het Kerkelijk Leven, van de Chr. Sociale Organisa-ties, van het Hooger, Middelbaar en Lager Onderwijs, van het Chr. Vereenigingsleven, van Zending en Evangeli-satie, van Philanthropie en Ziektenverpleging, terwijl ook inlichtingen worden gegeven omtrent Huwelijks-goederen- en Erfrecht, Regels voor den Weg, Koersen van Aandeelen, Belastingen enz. enz. enz.
 Het kan niet anders of er zijn fouten ingeslopen. Zoo staat bij het Evang. Lutherisch seminarium nog altijd Dr D. E. J. Völter als hoogleeraar aangegeven, terwijl hij toch ten vorigen jare reeds vervangen was door Mr Loosjes, worden de Docenten aan de Theol. School te Apeldoorn als professoren betiteld, waartegen ik geen bezwaar heb, maar waarlegen in de kringen der Chr. Ger. Kerk, naar ik meen, juist wel bezwaar bestaat en ja, vergeten de Lector Ds G. Wisse. Zoo zijn er meer onjuistheden. Maar als men in de betrokken kringen zich moeite geeft, de noodige rectificaties aan „De Rotterdammer" te berichten komt dit in orde.
 De typografische verzorging is beter dan die van het jaarboek van „De Haagsche Post".
 Wil men dit boek uitgebreid zien en alzoö meer aan zijn doel laten beantwoorden, dan moet men deze uitgave krachtig steunen.
 Al schrijven wij, wanneer deze recensie onder de oogen onzer lezers komt, reeds Maart, deze „Wegwijzer" heeft nog niemendal van zijn waarde verloren.